Vaszilij Bogdanov

Katonák a lótetemekben

Délben a Szajna felett fojtó ködben,
megláttam Andrejt, imbolygott fölöttem.
Sáros, vérpettyes katonaruhája
repített egy rég elsüllyedő nyárba,
hideglelősen egy albumot néztünk,
képet harcokról. Ijedten remegtünk.
Félholt katonák, visszavonulóban,
meg ne fagyjanak, bebújtak egy lóba.
Véres dögökbe tűnve dideregtek.
Fütyült az ukrán puszták szele – végzet.
Elképedtem, hányinger kerülgetett,
mikor fordítva néztem a képeket.
Victor Hugo-vers illusztrációja,
Andrej az Hugo-köteteket bújta,
meg is találta, végül azt a verset,
amit soha el én már nem felejtek.

„Zászlók, parancsnokok? Ugyan, ki bánta már!
Tegnap még: Nagy Sereg, – ma: futó birkanyáj,
egybekavarodott közepe-zöme, szárnya.
Hullt a hó. Bújtak döglött lovak hasába
a sebesültek. A sír-néma táborok
őrhelyén nyergükben ültek a megfagyott,
fagytukban megmeredt kürtösök, zúz-fehéren,
tartva rézkürtjüket kőajkuk szögletében."[1]

Bejött apám és megütközve nézett.
A képet látva mindent meg is értett.
Dadogva mesélt véres háborúkról.
S hiába van már, Hadeszek öblén túl,
látom kesernyés, borongó mosolyát,
és a lóba bújt, vacogó katonát.
„De Napóleon mit akart, nem értem?" –
dadogott Andrej, elveszve a képben.

Bogdán László **író, költő, újságíró (1948, Sepsiszentgyörgy). A Megyei Tükör, a Művelődés, A Hét, majd a Háromszék munkatársa. Verseskötetei, regényei, elbeszélései a hetvenes évek óta jelennek meg, az egyik legtermékenyebb erdélyi író. József Attila-díjas. Legutóbbi kötete: Az ördög Háromszéken. Szocreál ponyva (Hargita Kiadóhivatal, 2015).**

1. Victor Hugo: *Bűnhődés* (részlet), Illyés Gyula fordítása.

„A franciák túl messze merészkedtek.
Nem foglalhatták soha el e földet,
az orosz puszták és a kegyetlen tél
győzte le őket, vad, kísértő veszély
volt számukra fa, rengeteg, pusztaság,
egy ismeretlen, ugrásra kész világ…”
Legyintett, becsukva az albumot.
Vadul szikráztak eszmék, árnyalatok.
Elképzeltem, hogy ágyútalpra tették,
véres, kihűlő, merevedő testét.
És sort is lőttek, mint a Hamlet végén,
Eltöprengve a háborún, s a békén.
A gyászolók közt Andrej is ott állott.
Este sodorták el a látomások.

„Apja és bátyja halálhíre megviselte. Hetek teltek el, már nem is beszélgettünk, csak némán, összeszorított foggal ölelt, könnyezve, s már tényleg nem tudtam, mit csináljak. Egy reggel arra ébredtem, hogy a kis tükörasztalnál ül és ír. Egy óra múlva, pontosan artikulálva, komoran olvasta fel a versét. Be kell vallanom Neked, kis unokám, hogy megdöbbentett. Ő viszont azzal volt elfoglalva, hogy lehetőleg pontosan idézze Hugo híres sorait – miközben nem is volt tudatában annak, hogy élete egyik fontos, kikerülhetetlen versét írta meg: a két kisgyerek amint egy háborús képes albumot nézegetnek. Az Hugó-vers a sebesült francia katonákról, akik döglött lovakba bújnak, hogy meg ne fagyjanak, mindenestül dermesztő volt. De mondom, őt az idegesítette, hogy nem emlékezett pontosan egy, ki kell hangsúlyozni: kisgyerekkorában egyszer, a bátyja felolvasásában hallott versrészletre. Ezért nem volt mit tenni, fürödtünk, a szenvedésnek már érzékelhető szaga volt, felöltöztünk és bementünk az egyetemre. A Sorbonne könyvtárában, az olvasóteremben, egymás mellett ülve olvastuk el a megrendítő verset, lemásolta a részletet, egyébként szinte hibátlanul őrizte meg páratlan memóriájában, és láthatóan megnyugodott. Az írás – gondoltam, miközben kézen fogva sétáltunk a havas fák között, a Luxembourg kertben – terápia is. Azt hittem, ezzel vége, de tévedtem. Ennek nem lett soha vége, csak különféle stációi követték egymást, kaotikus kavargásban, áttekinthetetlenül…” – *Tatjána Bogdanova*

A szemtanú visszapillant

1

Mindig úgy képzeltem, az életem egyenes vonal,
és vezet valahova, minden kitérő, kacskaringó ellenére,
ilyen volt Petrovszk, az elveszített éden,
a tíz gyönyörű párizsi év, a londoni, velencei,
génuai, lisszaboni, milánói kirándulások,
a normandiai sziklás tengerpart. Közel az óceán,
dübörgését ma is hallom, Klaudia, a sellő
a víz fölött lebeg, el-eltűnik, megint előbukkan,
a hullámok taraján lovagol és nevet.

2

Hazatérésünk után, első vlagyimiri utazásunk
alkalmával, gyertyafényben figyelve Rubljov
hosszú fejű, szomorú szentjeit, az Uszpenszkij
katedrálisban, megrémültem, lehet, hogy ez a vonal
végképp magába fordul? Nem jutok el sehova?
Magamra maradok, egy immár mindörökre idegen,
a tülekvésnek kiépülő világban, s hiába fekszem
az ürömfűbe, a végtelen ukrán pusztákon, soha többé
nem fogom meghallani orosz földünk hangjait.

Ima az Uszpenszkij katedrálisban, 1938 nagypéntekén

Egy verset írhatok-e még, utolszor eltűnőben,
félúton a tévútjaim között, az oltárszélen?
Minden olyan bizonytalan. Gomolyog. Szertefoszlik.
Fityiszt mutatnak koldusok. Rettentő sok van estig.
Egy boldog órát adj, Uram, ki benned sose hittem,
térdre hullva fohászkodok, szédítő révületben.
Az nem lehet, hogy ne legyen vége az esztelennek.
Sikátorokban fogdmegek és csekkisták keresnek.
A hajlékod még menedék, de tudhatom-e,meddig?
Minden szétesik, kavarog, mielőtt le nem festik
a homály bősz piktorai, ecsetjük majd eltüntet,
egy püspöklila pacniban, várom az öröklétet.
Egy boldog órát adj, Uram, ámultan dideregjek,
gyertyák repdeső fényében egy verset rögtönözzek,
hisz mégsem egyenes vonal az életem, belátom,
s a második oszlop mögött leselkedik halálom.
Iszony munkagödrébe hull körülöttem az ország.
Plakátokon szemlélheti zátonyra futott sorsát.
Ha egy egész órát nem is, adjál egy boldog percet.
Egy táguló pillanatban éljem át az egészet.
Rejtőzve képzeletemben nem találnak rám soha.
Kopár fennsíkon bujdosok, ólmos égről néz Koba.
Tiport hazám űzött fia, várakozok a végeken.
Életem bicsakló vonal. Hozzád kiáltok, istenem.

A vers, mint címe is mutatja, 1938-ban, ebben a sorsdöntő évben íródott, amikor Vaszilij Bogdanov nyaka körül (is) szorulni kezdett a hurok. És nemcsak látomásaiból nem volt kiút, hanem úgy tűnt, élete útvesztőjéből sem. Aztán 1939 tavaszán váratlanul döntött, és elutaztak Szibériába, ahol egy manysi törzs vendégeiként éltek, lányával és feleségével, hét esztendeig bolyongva a tajgában. – *Tatjána Bogdanova*

Fordította: Bogdán László